

Tüberkülozda Mikrobiyolojik Tanı (Güncel Tanısal Yaklaşımlar)

Dr. Güneş Şenol

Bakırçay Üniversitesi Çiğli EAH

Enfeksiyon Hast. ve Kl. Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Mikrobiyolojik tanı

•Konvansiyonel yöntemler

- Mikroskobik inceleme
- Kültür (tanımlama-duyarlılık testleri)

•Moleküler yöntemler

- Doğrudan örnekten tanı
- Tür düzeyinde tanımlama
- İlaç duyarlılık testleri

•İmmünolojik yöntemler

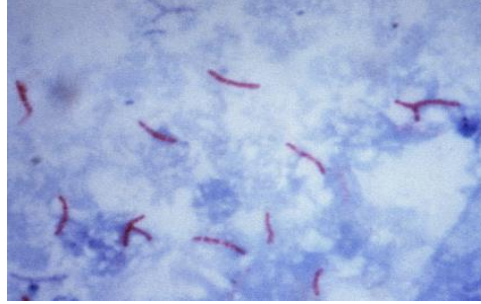
- Tüberkülin deri testi (TDT)
- İnterferon- γ salınım testleri (İGST)

•Biyobelirteçler

Mikroskopik inceleme

Boyama

ARB Tekniđi:
Ehrlich-Ziehl-
Neelsen/Kinyoun

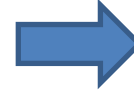
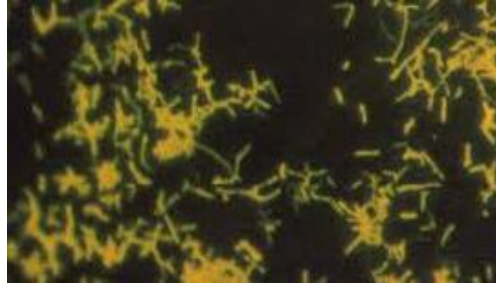

Mikroskop

Işık mikroskobu

Floresan boyama:
Auramine-Rhodamine

Floresan mikroskobu

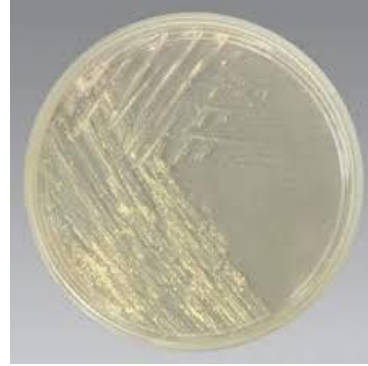
- Kolay, hızlı ve ucuz
- Boyama yöntemlerinin duyarlılığı düşüktür (%40-60)
- Rutin boyalı inceleme ile *M. tuberculosis* diğer mikobakteri türlerinden ayıramaz

Kültür

Kültür yöntemleri mikobakteri enfeksiyonlarının tanısında altın standarttır

Löwenstein-Jensen

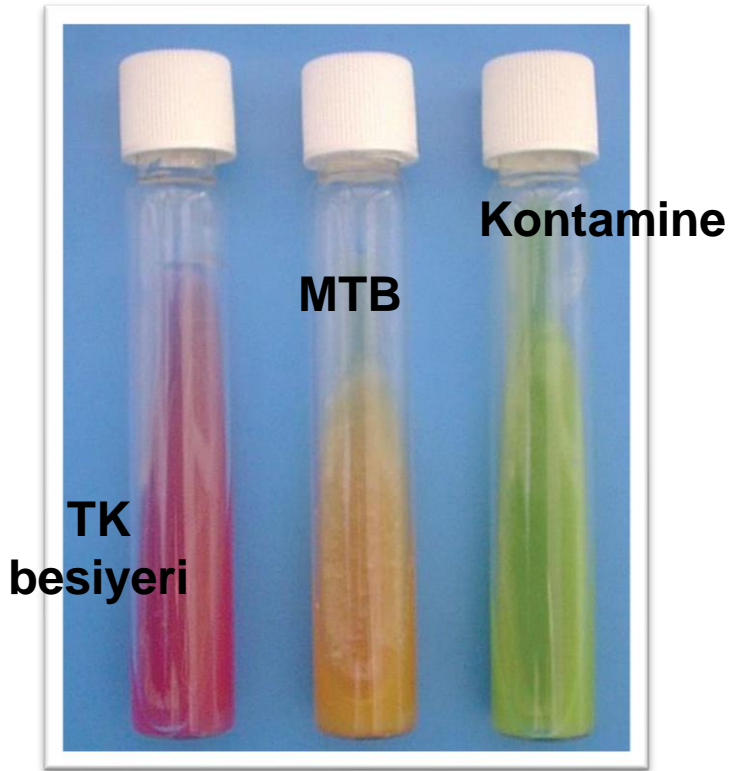

Middlebrook 7H10

Otomatize ticari sistemler

- Katı besiyerlerinde (Lj) 40-42 gün
- Sıvı besiyerlerinde üreme süresi daha kısa (10-14 gün süre gerekiyor)
- Duyarlılık arttı (Üreme için 10 canlı basil yeterli)

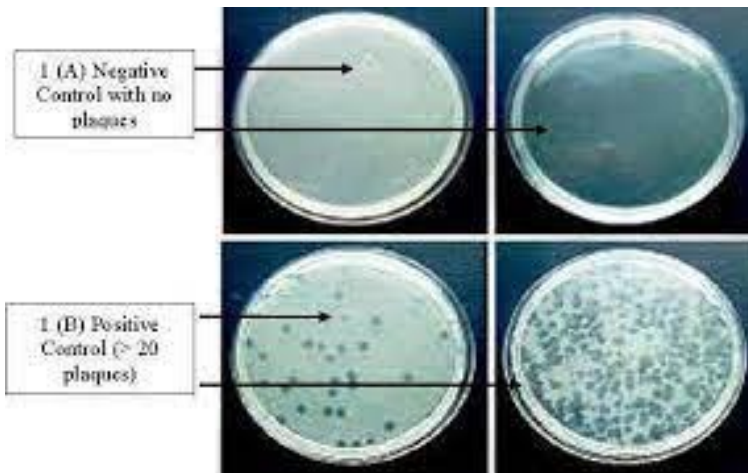

TK medium

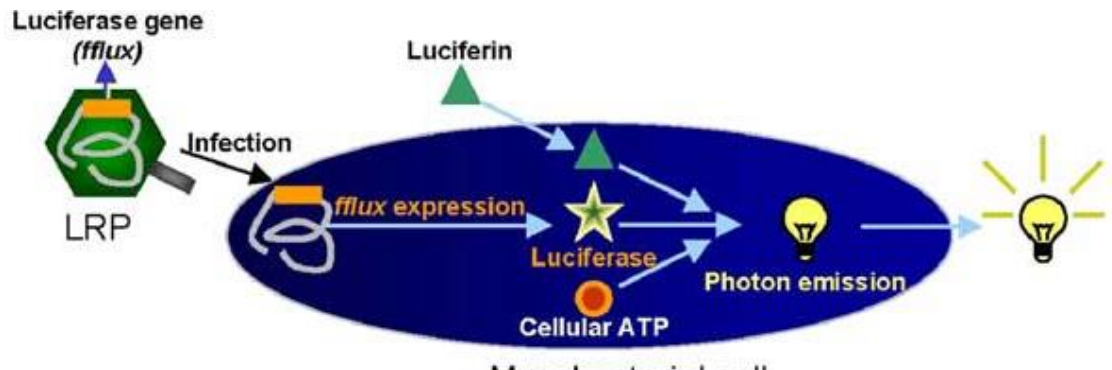

Fig. 1. Colony morphology and growth characteristic of *M.tuberculosis* in AYC.2.2 agar.

AYC 2.2 agar bazlı besiyeri

FASTPlaqueTB™

Luciferase reporter mycobacteriophages (LRPs)

Mikobakteri türlerinin tanımlanması

Fenotipik yöntemler

Biyokimyasal testler

- Laboratuvar alt yapısı
- Zaman alıcı
- Zahmetli
- Yorumlaması güç

MPT64 kart test

POSITIVE

M.tuberculosis kompleks

NEGATIVE

Tüberküloz dışı mikobakteri

- Hızlı ve ucuz
- TB basilini diğer türlerden ayırır

Kord oluşumu

Çok kısa sürede sonuç alınmaktadır

M.tuberculosis'de ilaç direncinin belirlenmesi

Fenotipik yöntemler

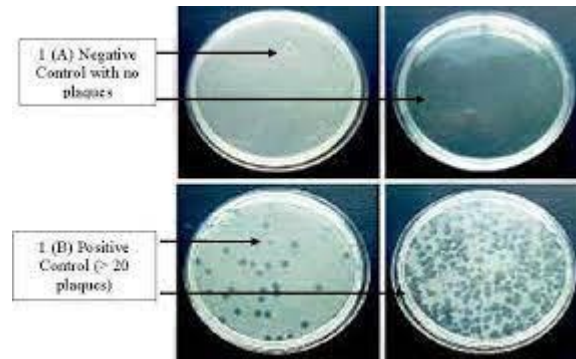

Agar proporsiyon

•2-3 hafta

MGIT960

•4-13 gün

FASTPlaqueTB-MDRi™ Luciferase reporter mycobacteriophages (LRPs)

Bronx box® for detection of drug resistance.

Moleküler yöntemler

- Doğrudan klinik örnekten tüberküloz tanısı
- Mikobakteri türlerinin tanımlanması
- *M.tuberculosis*'de ilaç direncinin belirlenmesi

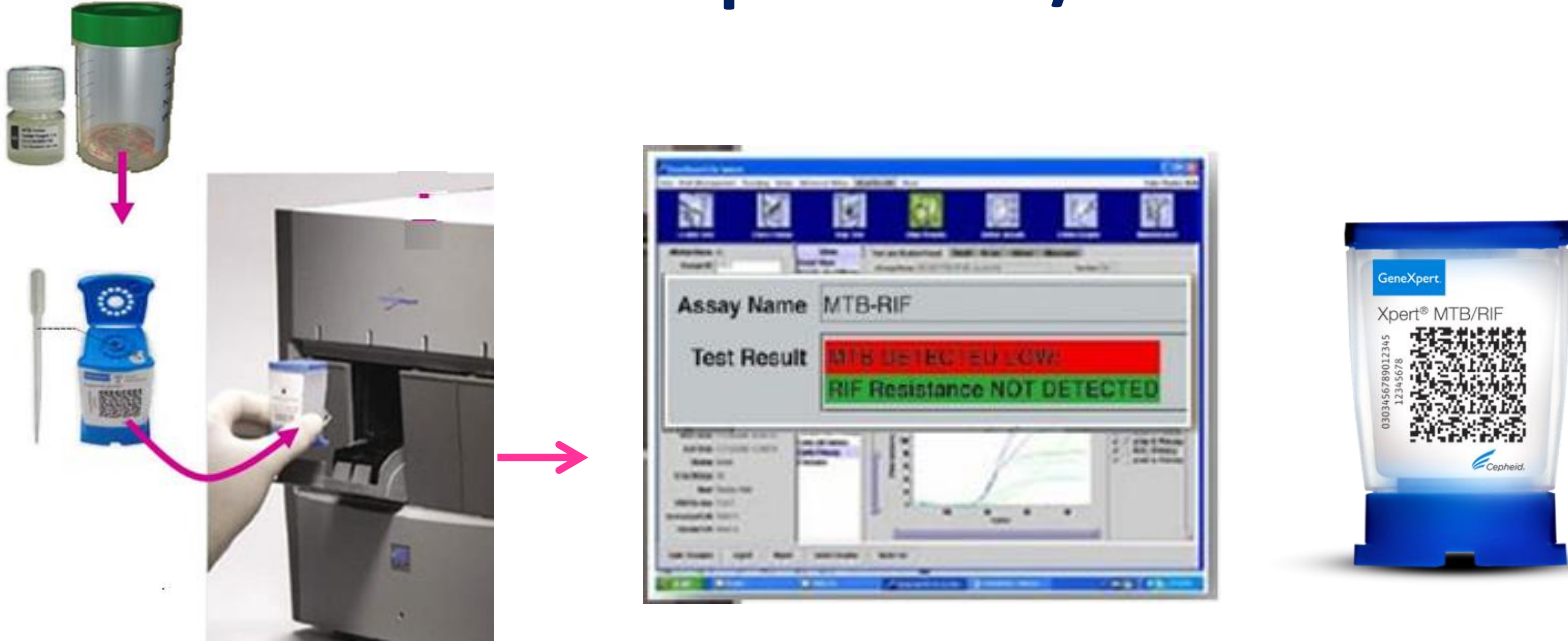
Kısa sürede sonuçlanır (2-6 saat)

- Epidemiyolojik çalışmalar (Genotiplendirme)

Doğrudan klinik örnekten tüberküloz tanısı

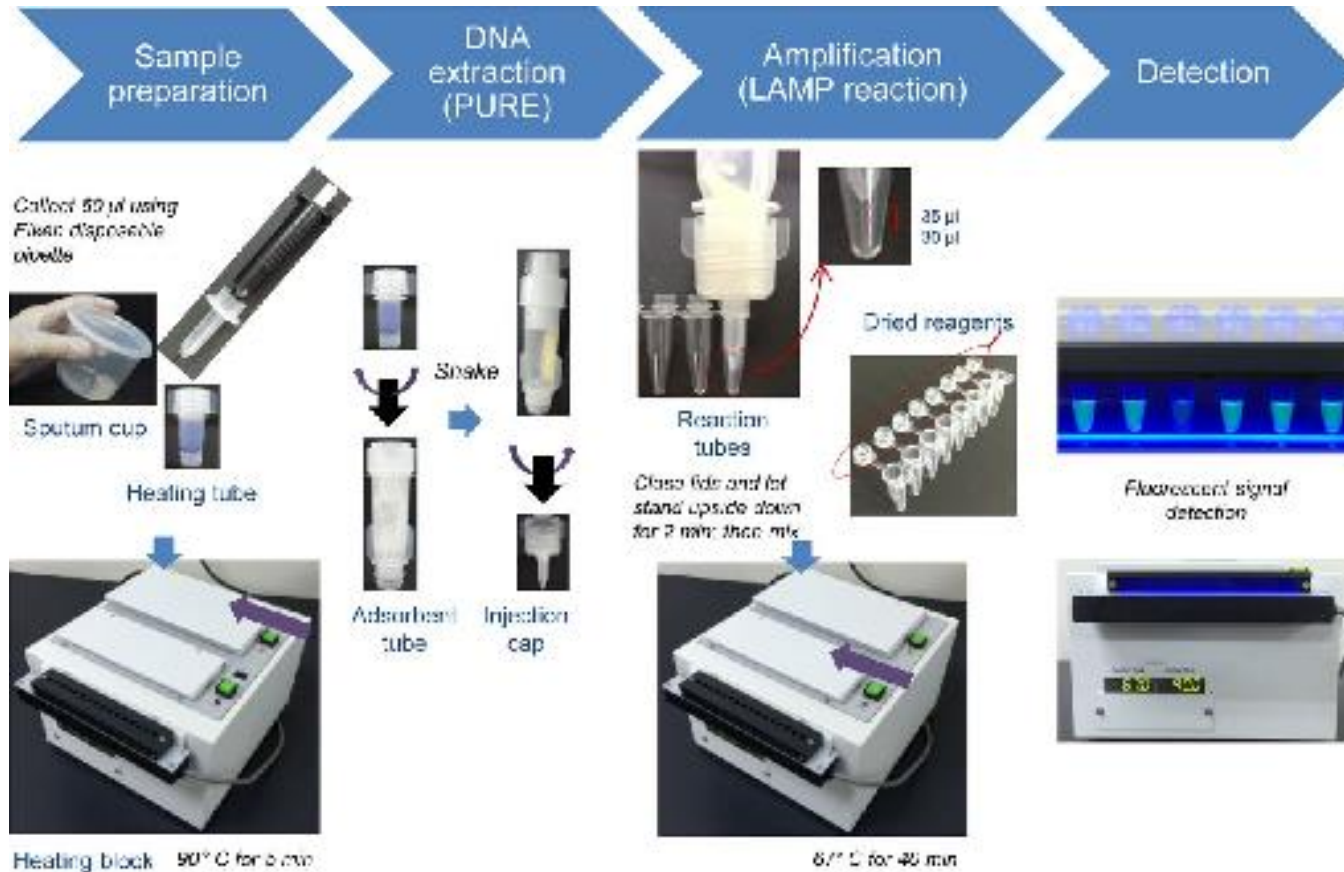
- Klinik örnekte *Mycobacterium tuberculosis*'e ait genetik materyali (DNA/RNA) saptar
  - **GeneXpert MTB/RIF, GeneXpert MTB/RIF ultra**
  - **TB-LAMP (Loop-mediated isothermal amplification)**

GeneXpert MTB/RIF

- *Real-time PCR*
- Kontaminasyon riski çok azdır
- 90 dakikada MTB varlığı ve RIF direnci (*rpoB* geni) saptanır
- Moleküler testler için gereken ağır alt yapıya ihtiyaç yok.

TB-LAMP

TB-LAMP, bir saatten az süren ve ultraviyole ışık altında çıplak gözle okunabilen manuel bir testtir

Moleküler testlerin kısıtlılıkları

- *M.tuberculosis* kompleks üyelerini ayırmaz
  - *M.tuberculosis*
  - *M.bovis*
  - *M.bovis* BCG
  - *M.caprae*
  - *M.pinnipedii*
  - *M.microti*
  - *M.canettii*
- *M.tuberculosis* DNA'sını saptar
  - Ölü basili canlı basilden ayırmaz
  - Tedavinin takibinde kullanılamaz
- Tübeküloz dışı mikobakterileri saptamaz

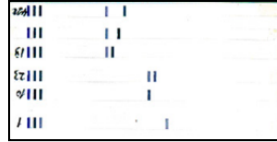
Mikobakteri türlerinin tanımlanması

Bilinen 160'den fazla mikobakteri türü var

Moleküler yöntemler tür tanımlamasında altın standarttır

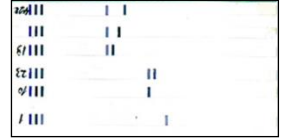
•Yöntemler

- PCR-Ters hibridizasyon
- DNA dizi analizi

•Yöntemler

- PCR-Ters hibridizasyon
- Spoligotiplendirme

- Tüberküloz dışı mikobakteri türlerinin tanımlanması
- Etken türün saptanması
  - (*M.avium*, *M.intracellulare*, ...)
- Yeni türlerin tanımlanması
  - *M.celeriflavum*

- *M. tuberculosis* kompleks üyelerinin tanımlanması

Genotiplendirme

- Spoligotiplendirme
- MIRU-VNTR

- Laboratuvar içi çapraz bulaş
- Kişiler arasında bulaş
- Toplum temelli çalışmalar
  - Bir bölgedeki suşların coğrafik dağılımı
  - Suşların dağılımında yıllar içinde görülen değişim
  - Dışarıdan gelen yabancı suşların varlığı

M.tuberculosis'de ilaç direncinin belirlenmesi

• Dirence yol açan mutasyonlar saptanır

• Rif direnci → *rpoB* % >95

• INH direnci → *katG* ve *inhA*

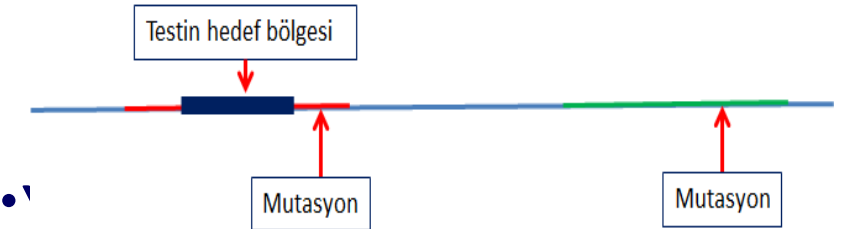
• Etambutol direnci → *embB*

• Amikasin, kanamisin direnci → *rrs*

• Kinolon direnci → *gyrA*

• Sorunlar/Kısıtlılıklar

• Hedef aldığı bölgenin/genin dışındaki direnç mutasyonlarını saptayamaz

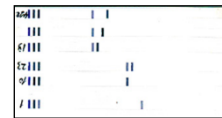
• Sessiz/nötral mutasyonları saptar

TGC CAC GGA GTA GCG
ys His Gly Val Ala

• Yöntemler

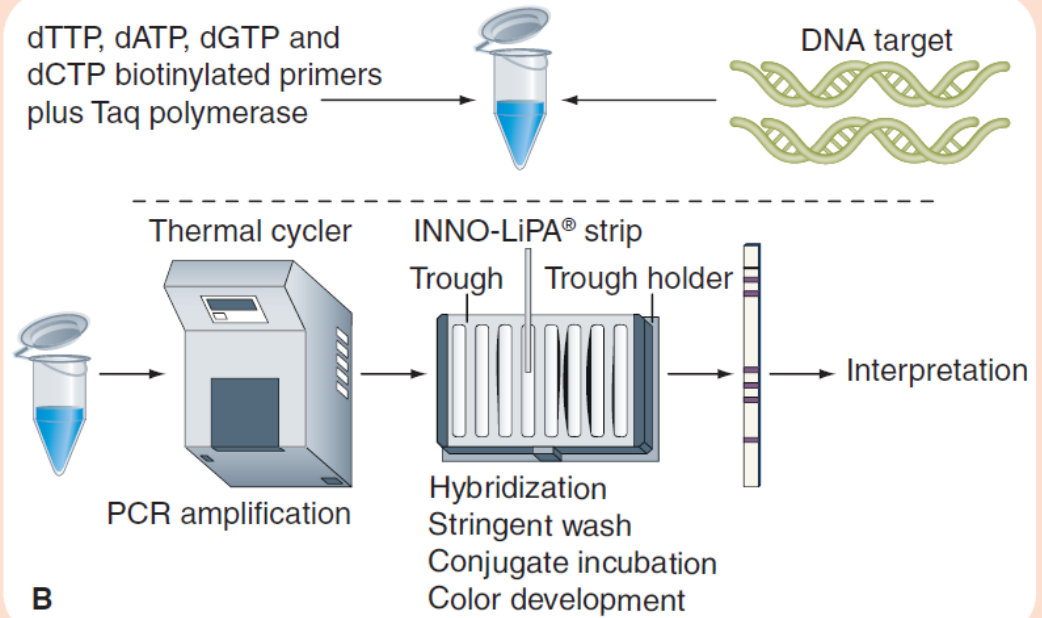
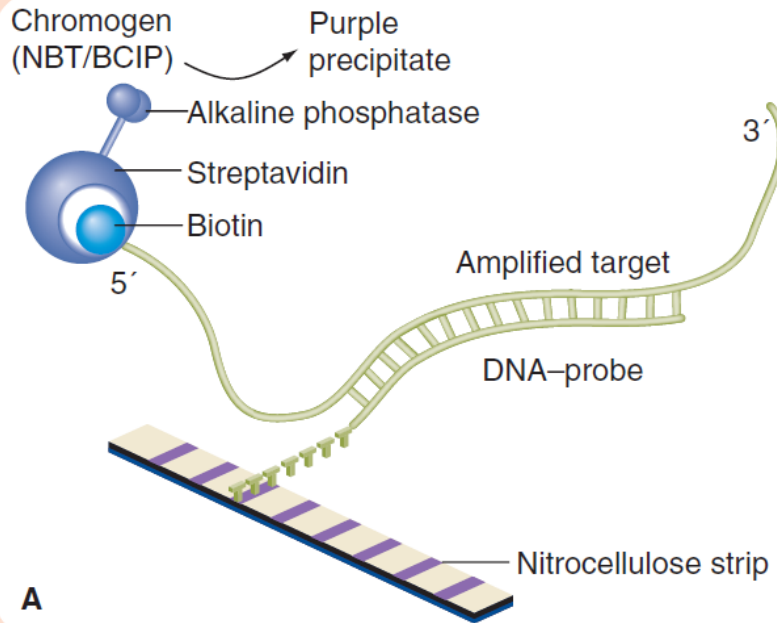
• PCR-Ters hibridizasyon

• DNA dizi analizi

Line-probe Assays

Line-probe assays for detection of drug resistance. **(A)** Principle of reverse hybridization. **(B)** INNO-LiPA® assay.

İmmünolojik/Serolojik yöntemler

- Özgül hücresele bağışıklık yanıtını ortaya koyarlar
- Enfeksiyona karşı bağışıklık değil aşırı duyarlılık reaksiyonunu gösterir
- Pozitif test kişinin *M.tuberculosis* ile enfekte olduğunu gösterir
- Latent tüberküloz enfeksiyonunu aktif tüberkülozdan ayırmaz

TDT

İGST

Tüberkülin Deri testi (TDT)

- Tüberkülin deri testi (TDT), kişinin tüberküloz basili ile enfekte olup olmadığını gösterir
- TB enfeksiyonu veya hastalığı geçiren kişilerde tedavi sonrası negatifleşmez ve tedavi başarısını göstermez
- Kızamık, kabakulak gibi virüs enfeksiyonu ya da canlı virüs aşısı olanlarda bağışıklığı baskılayan hastalığı olanlarda ve bağışıklığı baskılayan ilaç kullananlarda TDT yanlışı negatif
- Atipik mikobakteriler ile enfeksiyon ve BCG aşısı TDT'nin pozitif olmasına neden olabilir.
- PPD (saflaştırılmış protein türevi = “purified protein derivative”)
- PPD-S'in (TÜ) dozunun tanımı şöyledir: 0,1 mg/0,1ml dozdaki bir PPD-S'in gecikmiş deri testi aktivitesi

TDT nasıl değerlendirilir?

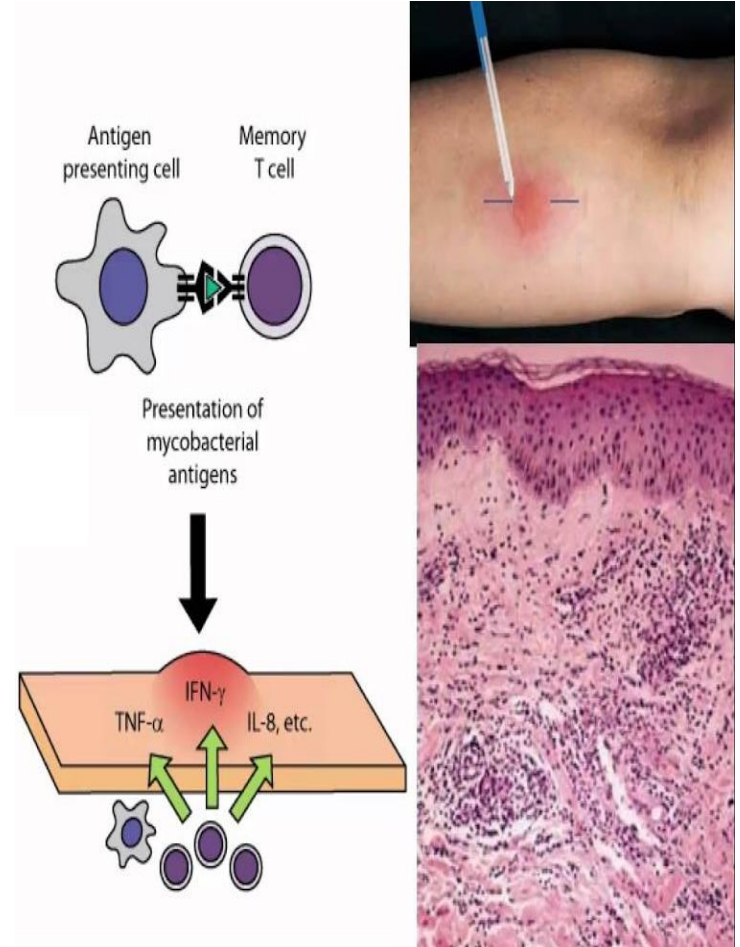
Test yapıldıktan 48-72 saat sonra endürasyon çapı şeffaf bir cetvelle milimetrik olarak ölçülür

BCG'lilerde	
0-5 mm*	Negatif kabul edilir.
6-14 mm*	Negatif kabul edilir (BCG'ye ya da TDM'lere bağlı olabilir).
15 mm ve üzeri	Pozitif kabul edilir.
BCG'sizlerde	
0-5 mm*	Negatif kabul edilir.
6-9 mm*	Negatif kabul edilir (TDM'lere bağlı olabilir).
10 mm ve üzeri	Pozitif kabul edilir.
Bağışıklığı baskılanmış kişilerde** 5 mm ve üzeri pozitif kabul edilir.	

İkili TDT uygulaması: Negatif bulunan TDT durumunda 1-4 hafta içinde ikinci TDT yapılır. Sönmüş olan bağışıklık yanıtının tekrar hatırlanması sağlanır. İkinci test sonucu esas alınır ve kaydedilir. Periyodik tarama yapılacak kişilerin başlangıç testinde yapılır. Temaslı muayenesinde kullanılmaz

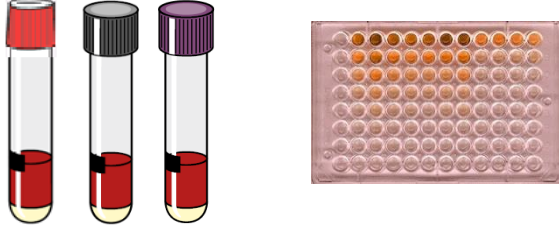
Tüberküline Yanıtı Azaltan Faktörler

Test edilen kişiye ait faktörler	<ul style="list-style-type: none"> • Enfeksiyonlar Viral (kızamık, kabakulak, su çiçeği, HIV) Bakteriyel (tifo, tifüs, brusella, boğmaca, yaygın TB, TB plörezi) Mantarlar (Güney Amerika blastomikozu) • Canlı virüs aşılı (kızamık, kabakulak, polio, su çiçeği) • Metabolik bozukluklar (kronik böbrek yetmezliği) • Proteinlerin düşüklüğü (ciddi protein düşüklüğü, afibrinopeni) • Lenfoid organları etkileyen hastalıklar (Hodgkin hastalığı, lenfoma, kronik lösemi, sarkoidozis) • İlaçlar (kortikosteroidler ve bağışıklığı baskılayıcı diğer birçok ilaç) • Yaş (yenidoğanlar, "azalmış" duyarlılığı olan yaşlı hastalar) • Stres (cerrahi, yanıklar, mental hastalıklar, graft versus host reaksiyonları)
Kullanılan tüberküline ait faktörler	<ul style="list-style-type: none"> • Uygunsuz depolama (ısı ve ışığa maruziyet) • Uygunsuz sulandırmalar • Kimyasal denatürasyon • Kontaminasyon • Yapışma (adsorpsiyon) (Tween 80 eklemekle kısmen kontrol edilir)
Uygulama yöntemine ilişkin faktörler	<ul style="list-style-type: none"> • Çok az antijen enjekte etmek • Deri altına enjeksiyon • Enjektöre çektikten sonra geç uygulama • Diğer deri testlerine çok yakın enjeksiyon
Okuma ve kayıt ile ilgili faktörler	<ul style="list-style-type: none"> • Deneyimsiz okuyucu • Bilinçli ya da bilinçsiz hatalar • Kayıt hataları

İNTERFERON GAMA SALINIM TESTLERİ (İGST)

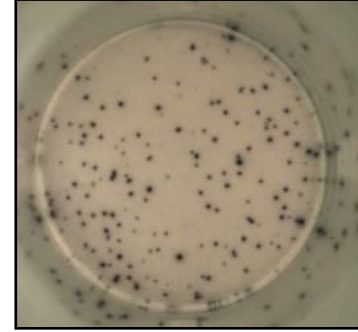
QFT-GIT

MTBC ESAT-6 ve CFP-10 antijenlerine karşı T-hücrelerden salınan özgül T hücreleri tarafından salgılanan IFN- γ saptanır
ELISA temelli test

- **Basit/Rutinde uygulaması kolay**

T-SPOT

Periferik mononükleer hücreler *in vitro* koşullarda MTBC'ye özgül ESAT-6 ve CFP-10 ile uyarıldığında IFN- γ salgılayan özgül T lenfositleri saptanır

- **Zahmetli/Rutinde uygulaması zor**

- **BCG aşısından ve TDM enfeksiyonlarından (*M.kansasii*, *M.marinum*, *M.szulgai* hariç) etkilenmezler**

- **Değerlendirmeye bağlı değişken sonuç ve *Booster* etkisi görülmez**

QFT-GIT

TB Ag ile N tüpü farkı hesaplanır. M ve N tüpleri farkı $\geq 0,5$ çıkarsa başlanır

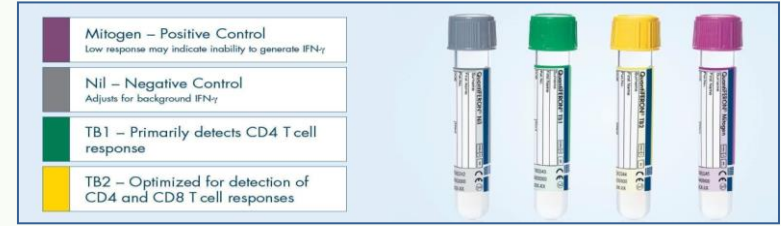
Pozitif: TB Ag ve N tüpü fark $\geq 0,35$

- *M.tuberculosis* ile enfekte

• **Negatif:** fark $< 0,35$

- *M.tuberculosis* ile enfekte değil

Belirsiz (indeterminate): 0,5'ten küçük çıkarsa, hastanın immun yanıtının yetersiz

- Kanın önerilen sıcaklık aralığının (17-27°C) dışında bekletilmesi
- Kan örneklerinin bekletilme süresinin 16 saatten uzun olması
- Kan tüplerinin yeterli karıştırılmaması

- Dolaşımdaki IFN- γ düzeyinin aşırı yüksek olması veya heterofil antikorların varlığı
- Yetersiz lenfosit sayısı veya aktivitesi
- < 5 yaş çocuklar

İGST (Ne zaman kullanalım)

TDT'nin kullanılmasının önerildiği tüm durumlarda kullanılabilir.

- Aktif TB gelişme riski yüksek olan LTBE'lilerin saptanmasında
  - İmmünsüpresyon
    - anti-TNF- α , steroid tedavisi
    - HIV/AIDS, solid organ transplantasyonu v.b.
  - Temaslı taramasında
- Sağlık çalışanlarında

- Sistematik LTBE taramasında
- Aktif tüberküloz tanısında WHO kullanımını önermemektedir.

Biyobelirteçler

Normal biyolojik süreçlerin, patolojik süreçlerin veya terapötik bir işleme karşı farmakolojik yanıtın bir göstergesi olarak objektif olarak ölçülüp değerlendirilebilen özelliklere biyobelirteç denir.

•Kan

- İGST
- Neopterin, Prokalsitonin
- TB antikorları
- microRNA

•Nefes biyobelirteçleri

- Uçucu organik bileşikler

•Balgam biyobelirteçleri

- TB antijenleri (MPT64, Ag85 v.b.)
- TB-spesifik beta-laktamaz
- Adenozin deaminaz, alkalın fosfataz
- İFN γ

•İdrar

- Lipoarabinomannan (LAM)
- Transrenal DNA

Alere Determine™ TB LAM Ag

TEŞEKKÜR EDERİM...